

Register:

Belysningen inom- och utomhus.	2-8
Kloka. Sägner om kyrkoherde Kilgren i N.Rörum.	9-13
Kloka , Fyrskan i N.Rörum.	14
Julen ,kreaturen.	15
Julen.	16
Julem,bakning av brödet till jul.	17
Julen,allmäna bruk.	18-21
Slå flint som bot mot röde illen.	22
Om s.k. Häckor eller längreson.	24
Skämtsägner om Ulvspel.	28-33

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

B E L Y S N I N G E N I N O M - O C H U T O M H U S .

=====

1908.

Nils Svensson är född i Norra Rörums socken ,men uppfostrad hos en släkting i Klingstorp i Fåringtofta socken.Sin allra mesta tid har han som vuxen vistats i Norra Rörums socken som lantbrukare

1908

2.

Elddon och lyse.

~~Elddon och lyse~~

Belysningen i stugan.

Längst tillbaka som sagesmannen minnes
hade man s.k. stickedallor till att sätta torrvedsstickorna
i. De voro av trä helt och hållet; I ett hål stacks stickorna
ned, och en fjäder vilade mot stickans nedersta kant. Vanligen
hade man en spann under, som askan fick falla i, och u der de
långa vinterkvällarna, då allt folket i gården satt samlat
kring det svaga ljuset, var och en med sitt arbete, var det
vanligen en, som hade till uppgift att sköta stickorna,
byta ut de gamla mot nya och skära bort "skaren".

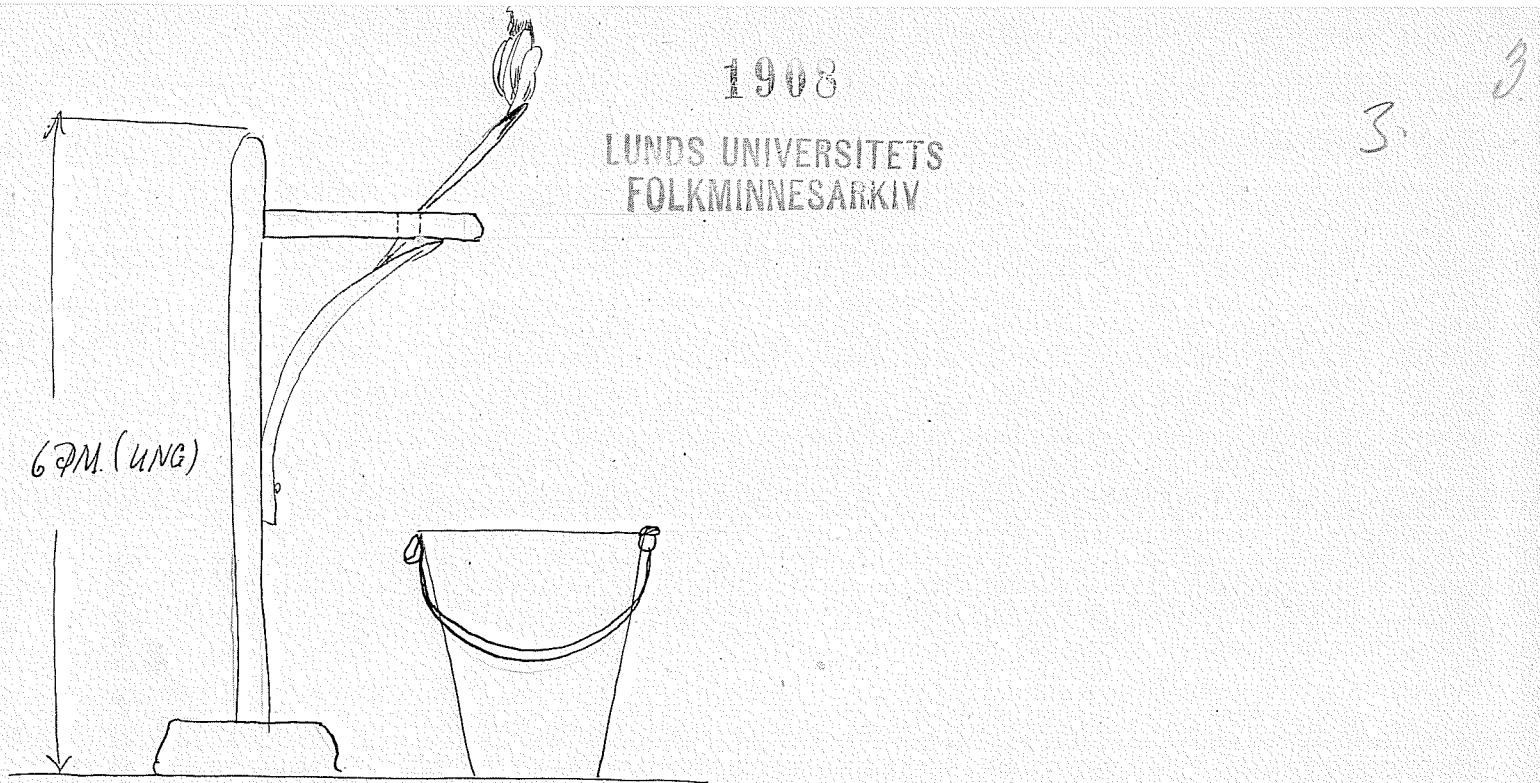

FIG. 1.

STICKEDALLA (ENL. BESKR.)

1908

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4. H

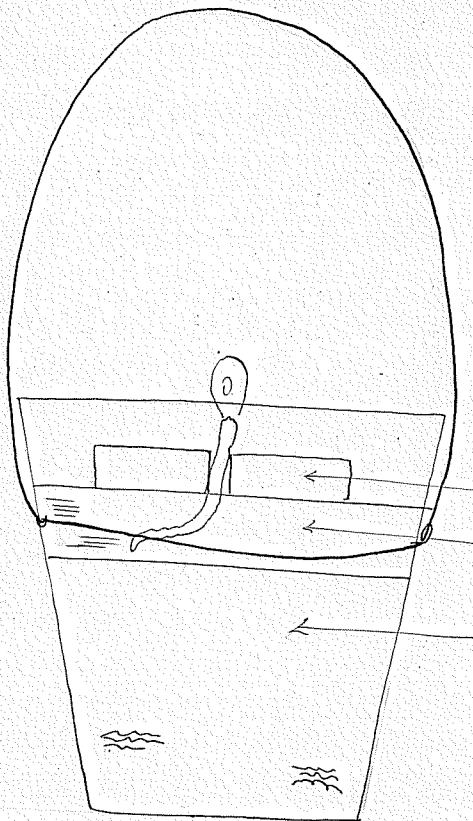

FIG. 2 TRANLAMPA AV DRICKSGLAS
(ENL. BESKR.)

1908

5. 5.

Stickorna, som man använde till lyseskaffade man sig på följande sätt. På vitern högg man vackert björketrä, som helst skulle vara grenfritt. Detta sattes hemma i lurehålet tills det blev som man sa de bakat. Sen täljdé man stickor av det och buntade dem ihop med snören och lade dem upp på "palestängerna" till torkning. Sedan tog man dem därifrån allt efter behov.

Efter stickedallan kom så tranlampan. Men många hade inte ens råd till att skaffa sig en riktig tranlampa, utan man tog helt enkelt ett vanligt dricksglas, och band en ståltråd om, så att det kunde hänga i taket. Sen hällde man vatten i glaset och ovanpå vattnet hällde man tanen. Ovanpå tranen hade man så en bit kork, som låg och flöt.

Genom denna kork var ett hål och genom detta stack man in vaken som vanligen var s, k. mara, märgen av säv. (Se fig.)

Tranen, som man använde till lamporna köpte man i handelsboden.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

Taljlyus.

=====

6.
6.

För omkring två mansåldrar sedan använde man
även mycket med taljlyus till lyse. Ljusen stöpte man ofta i de
s. k. rättoppskärnorna. Till vekar i ljusen hade man snott
bommullsgarn eller linnegarn. Man hade en slags mindre ljus,
som man kallade A "prauzer", och till vekar i dessa hade man
skättefallsgarn, som var snott till ganska grova vekar.

Ljusen, som man stöpte till ~~KJÄX~~ julljus,
skulle vara större än de andra. Och man hade vax- eller spens-
grönt för att göra dem färjade och fina. Somliga hade en
pensel och målade dem utanpå med spensgrönt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

7. 7.

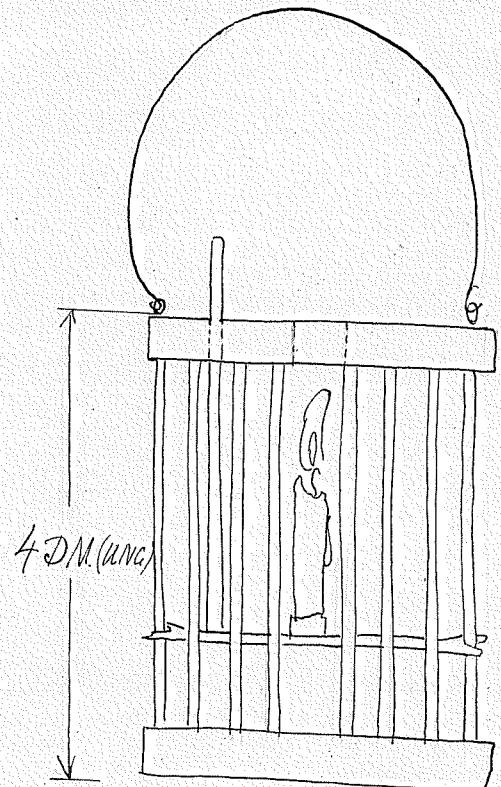

FIG. 3 STALLYKTA
(ENG. BESKR.).

1908

8. 8.

Belysningen i KIENGBÄKX uthusen.
====O====

I stallen och i sy nerhet på logan, då man tröskade hade
man en lykta, som bestod av två runda trätrillor med pinnar
emellan (Se fig.) Ljuset satt på en pinne, som löpte mellan
två av de uppåtstående pinnarna, och i den översta trillan
fanns ett hål genom vilket man kunde släcka ljuset och ett
för en pinne, med vilken man kunde skjuta ljuset upp och ned.
Utanpå hela lyktan var spånt ett "bläreskeng".

J. Klein
J. Petersen

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

uppt. Mr. Wilson
är. 1928.

9.
9.

Klocke. Hyskobende Vilgen i Uppsala Rönn
Kyrka.

Om hyskobende Vilgen kallas
Trakten mäga egendomlig hänsyns.
Hon var en euforin, om tillses hamma
Men in de plats.

Det var en gubbe, om
hette Olaf, om gick all hängde sej i
Klockstapeln : U. Rönnens kyrka. Si
var det en, som hette Granberg, om var
domakare och Olaf var stegldig honne 16
skilling för en par salar. När den Olaf hade

1908

Hängt dej giv Granberg upp till blodet -

10

10.

Tappdu var död och liggde på Blaf och
si sade han: "Du hande återvändare

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tellte mig mina 16 drifling ingen da
gick i hängt dej, du nöd!" Fö

Granberg var en siktlig halvskogare
som inte bydde dej om, vad han såde.

Men han snarre då du upp så han
kunde inte komma längre från
kyrkobacke Kilsgen kvar nu hylpte
hemom.

Ulrica Kyrkokonstte Vilgen i Ulla Rönn

Kyrkokonstte Vilgen hade en dräng,
som hade fått för sig att han skulle diömmna
prästen. Och han hörde upp; kyrkan och
ställde sig på en död med ett dahlen
över sig, när prästen kom. Och prästen
bed honom fört en gang, att han skulle
gi ner, men drängen frtsatå att spela
spöke. När prästen hade sagt till honom
de ganger att gi ner nu han ändå
inte gjordt, blev prästen arg och mena
mer honom: Jorden på flickan. Da

1908

12. 12.

bøjdefingeren "nyi" ej och br fö
ej men då var det fintest. Han kom
aldrig mer upp igen.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

G
Kleine

1908

13. 10.

5

LUNDs UNIVERSITETs
FOLKMINNESARKIV

Kloka kyrkobokslag i N. Rönn Kloka.

Nils Jäder : Eriksörs Tjänk
hos Kilgren, och han talade om, att
han en gång var med prästen ner vid
Höörs källa, där han givdes upp vänting.
Sen gick dom hem och upp mot kyrkan.
Så gick prästen in på kyrkogården och
om en dimmig kväll kom han tillbaka. Det
var näst minniskonsten, som han hade
tagit upp nu varit till kyrkogården
för att det skulle finnas.

5 1908

14 H.

Kloka "Fyrsham" i Nura Rönum Kloka.

Det var en gammal gammal
fattigkvinna, som hette "Fyrsham"
Hon brukade ibland gå upp och bliva
i upphetsning i kyrkan, förr hon var
nog till i samband med den onda.
Gammal
bränke.

"Fyrsham" brukade töra
sjukdomar t.ex. balander eller s.k.
"gjärem" genom att just rinn det så
att det gick bort.

1908

15. 10

Jahns. Kreaturm

Jahns.
Kreaturm

Om jahns förs attit
Kreaturen vittne förer än annan. Till
måttfodr julfesten förs både hals
och huv siktigt grå hör.

10 1908

16. 16.

Julen.

Julen

Juldagen skulle man hålla
sig i sille som möjligt. Endast den
nödrändiga som arbetat fick utpåas.

Man fick framförst in i går på kvällen
eller "jälen" (höstrullen)

1908

Uppr. Alf. Palsson
Peras Mts. Grönem
H. Rosén

17. 17.

Skövde
Frösta hs

H. Rosén m.

nyt 8 1928

Baking i en träd om jula-

Jula: Baking
o. träd

Man brukade alltid baka si
mycket träd, att det skulle räcka till
jultiden. Gärna brukade man 6
baker, 2 bak grovtred 2 bak sursöd,
lämpeträd; nu 2 bak intligi sitt träd.
Om jula använde man van sikkträd
och sursöd.

1908

18. 18.

Bets högtid. Julen.

Julen

Till julen gjorde man mest
i dagar. Det var soppades och chöttes
med fin sand och emris (av ena å
samma grot) Väggarna, som var
bara av välvärde av röken drevades
si ut häst lyft vitt av likas taket.

Först slaktades julagnis,
som kryddades det ur dattljur. Bakad
man vid. Då man bakade gjordes
alltid smä munda kakor, s.k. kvaringas
och man drack la ut je bröf till Tigge-

- Hörningas, s'm kommo chal innen jukas.
Pessa bokh̄ énn ja annat i matvrig T.ee
lik köö, flisch eller dykkt. På höften
dahltade men alltid ett eller två färs nu
lann röktis sedan, och det kunde hända,
att byggkaiingama fingo en litö färskis
ochsi till jukas.

Allt, s'm under det
gängna int̄ habe arbetet på gärdet
eller inbjudna till högtidskratten.
När men var som nijri av julamatet
att lä med hem fingo de vanlijen detta
i fröig innen jalastim, för att de gäne
de hemma skulle hauna sja jalastim
med gäorna s'm hjälpe. Till
jalastim skulle allt, s'm men habe
sinat av gärmarna vara hemlämnat.

1908

20 30

Matskring julafter:

Ytterliggöring fick man omis
och flott och ost till brödet och juladröck.

Senare på kvällen kl. 8 eller så
omkring samlades man så till den
egentliga måltiden. Först fick man
kött (rökt färskt) kött, rökt fläkt,
"röllekeno" eller "kraffekon" och nijon
dags störning, morötter eller
makaroner till köttet. Sen fick man
buljong och potatis och därför gröt,
risgrynsgröt eller korngröt, eller
om man hade ost om nijolte saftgröt
(rödgröt)
Julabagsmagan.

Julabagsmagan fick
man omis flott och ost och kaffe och
sen men hade drackit kaffe, fick

22

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

22.

Slå flint som botemedel.
=====

Slå flint.

Man fick aldrig spotta i värmen ty då fick man
"äden röde illen" på munnen. Som botemedel mot äden röde
illen", skulle man flinta eld överden ,men detta skulle
då göras av en, som aldrig hade sett sådant förr.

1908

HJ.
23

Ty dor.
=====

Ty dor.
O=====

När man högg timmer till en byggnad och det slog
gnistor från yxan, sade man alltid, att gården skulle
komma att brinna.

1908

24

Om s.k, äckor

Förr, då trafikmedeln inte voro så utvecklade, var det mycket vanligt, ~~xXxdatamXxXxx~~ att bönderna gjorde långresor eller s.k. äckor till städerna eller ut på slätten för att hämta en del förnödenheter eller för att sälja, vad de hade att avyttra. Man gjorde äckor till Lund och Malmö från mellersta Skåne med täskor, enekorgar, bastrep m.m. Och man körde till Kullen eller till andra fiskelägen och hämtade sill, då det var tid att lägga in för vintern.

1908

25.2.5.

Från slätten kommo bönderna opp till
skogsbygden mest för att hämta gagnsvirke.

Många lustiga historier berättas från
dessa äckor. Slättbon och skogsbon hade då
tillfälle att komma tillsamman och driva
gäck med varandra den ene värre än den andre.

Att driva med varandra försökte man alltid,
och vanligen var det den tröge slättbön, som
gick åt för den mera livlige och vakne
skogsbon. Sägnerna om de drulliga slättborna,
som man drivit grundligt med, äro många.

Men frostabon är frosting framför allt,
fast han är skogsbo och han tål inte att
bli jämförd med ~~Kung~~King göingen. Göingarna
vill även han gärna se ned på och skratta åt.
De kommo åkande i sina små pinnakärror med
täckestiar och annat och vanligen bara efter
en häst. Ännu i dag får man se en och annan

-1908-

2797

långresor, stannade och betade sina hästar

lite var de ville och ingen avundades dem det
eller försökte att förbjuda dem det.

En historia berättas om en del skjutsar
från slätten, som hade kommit upp till skogs-
bygden för att hämta timmer. Det var på natten
och de råkade komma till en plats, där vägarna
gick i en triangel. Det var djup, nyfallen snö
och skjutsarna körde sakta med fördrängen i
spetsen. Men så, när de hade kört en stuhd,
sade fördrängen: Nu kan vi vesst köre lide fortare
för nu börjar de bli traad. Så satte de av i
tavet och där körde de hela natten kring
trehörningen tills det blev morgon och de
begrep att de hade kört i sina egna spår.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1908

Skäntsägner om Ullared.

1908

upptagd av Otto Nilsson 28. 38.

Skane
Flösta
M. Rosén
1928

Bornac Mils Torsås
Fröjdrik Rosén

Utl' spel som lämnde "jäs" och var
borta i sju år.

"Så går det alltid, när man
då ha bröllom, "ja" Utl' spel, när han
hade varit åstad och lämnat "jäs" och
varit borta i sju år.

(Allmänt talrätt i bygden.)

Det var en gång en lustig
herre, som kallades Utl' spel. När man på
det stället, där han var, en gång skulle
baka, skulle han gå åstad och lämna
"jäs", från att bagen skulle jäsa.

A 1635*

1908

Han gick och var bnt i syn in. När han
sen kom igen med "jären" och skulle in
i dörjan ramlede han över hammelen
(töreholen) och spillode all "jären" utåt
golv.och då sa hls spel: "Ja - ja
går de' då alltid, när en dia ha sā
träffom."

29. 29.

Ann. "Jäna jär," kallas det att
man, då degen inti vill jäsa, går till
en vägg och tages av skummet som
tillräts vid bakeningen. Men man måste
alltid se att få läna det, då man tages
och alltid bär hem det igen.

1908

30.

30

När Ulfred smörde vagnen.

Ad 1017

Ulfred tjänade en gång
på ett ställe och där sade hans
husherre till honom, att han skulle
gå ut och smörja vagnen, ty husherren
skulle åka bort. Ulfred gick ut
och skulle göra det. När han kom
in igen, frågade husherren honom, om
han hade gjort det ordentligt. "Ja,"
sa Ulfred, "jag har smörat överallt utom
i rinnelitad, för där kom jag inte
in."

Ulysses hade då smit hela
ögnum bade utan att innan utom
hjälmen, ty det var just där, som
han inte' hade kommit in.

31 3/

— 1908 —

3232.

Ulyssel och ministerns långa våga

Ulyssel var hos en kung och
passade upp honom och så var det
en utländsk minister, som skulle komma
dit. Och Ulyssel trakade giv nära ih
allting. Den utländske ministern hade
en förfärligt lång våga, och därvid sade
kungen till Ulyssel: "Nu får du inte
hur att säga nåt om hans långa våga
för du blir van stöts!" — Nej,
men skulle viss inte nämna hans
våga en gång.

När sedan ministern

Kom, ställde sig Uppel vid dönen och
tillade på honom nu så sa' han: "Ti,
de' va' då färslit — ii, nää, de' va' då
ryrlit!" Och så tillade han på ministerns
nära. Kungen frågade ju, vad han misrade
och mylle åt honom. Då vände sig Uppel
bort nu gick nu så sade han: "Se
sliter jag i hans länga nära då!"